

**"İNSAN BİLİMLERİNİN BİR TELOSU VAR MI?" (Ferda Keskin)
Yazısı Üzerine**

Güncel Önkal

Böyle bir soruya verilecek yanıtta hem insan bilimlerinden ne anlaşıldığı hem de telos kavramının içeriği ve insan bilimleri ile bağlantısının nasıl kurulabileceği ortaya konmalıdır. Ferda Keskin'in yazısında bu bağlantılar tersten kurulmakta ve insan bilimlerinden ne anlaşılabilirliği, daha doğrusu ne olması gerektiği telos kavramı ve günümüzdeki pratiği açısından tanımlandıktan sonra ifade edilmektedir:

"*Telos*, kelime anlamı olarak bir pratiğin ya da bir sürecin varacağı nihai hedef demektir. Nihai bir erek olarak telos, pratiğin ya da sürecin özünü belirler, onu tanımlar ve böylece onu diğer pratiklerden ayırır. Bu durumdaki bir ereğin insan bilimlerine uygulanabilmesi için, insan bilimlerinin belirli bir iç mantığına göre işlemesi ve süreklilik gösteren bir bütünlük olması gerekir."

O halde "telos", Keskin'in tanımıyla:

- Nihai hedeftir
- Pratiğe ilişkindir ve pratiktir
- Diğer pratiklerden ayırımlarını serimler.

Bu tarzdaki bir teleolojik yapıyı insan bilimlerine uygulamamızı engelleyen durum şudur yazara göre: "Teleolojik bir etkinlik olarak insan bilimlerini belirlemek özselci bir tutum olacaktır ve pratiği tarihsel koşullardan bağımsız bir şekilde a priori olarak nesneleştirmek demektir. Yani insan bilimlerinin özünü a priori olarak kavramsallaştıran bir erek belirlemiş olacaktır. Oysa ki, bu iki bakımdan yanlıştır: Birincisi, insan bilimleri tarih içinde sürekli değişiklik gösteren bir dinamizmi barındırır. İkincisi, dışarıdan müdahalelere açıktır ve özünü zaman zaman muhafaza edememektedir. Bu nedenle de -benim de katılacağım gibi- özselci bir tutuma tâbi tutulamaz."

Bu durumda insan bilimlerini tarif etmekte yeni bir yöntem belirlemek şart gözükmektedir. İşte buna Keskin'in önerisi: "Yapılması gereken nominalist bir analiz vermektir. Bu tür bir analiz ise iki aşama içerir: Birincisi; insan bilimlerini pratikte tarihsel olarak elealdığı biçimlerden bağımsız olarak ve verili öz terimleriyle tanımlamaktan kaçınmak ve bu bilimleri ancak uygulandığında, yani pratikte var olan bir şey olarak görmek. İkincisi; bu pratiği kendi olumsal tarihsel koşullarında çözmek".

Bu öneri ışığında insan bilimlerine telos sonradan atfedilen bir değer olarak gözümüze çarpacaktır. Bu çarpıklığı bize Kapitalizmin yükseliği ve siyasi erklerin doğrudan yaşama müdahale eder hale gelmesi (ki bu noktada yazar M. Foucault'dan yararlanmakta) ile "insan" ve "beşer" ayırımının ortadan kalkması ve insan bilimlerinin insanı biyolojik süreçlerinin ötesinde, bir yaşam biçimi sahibi beşer olarak tanımlamaktan kaçınmaları apaçık olarak göstermektedir.

Yapılan bu çağcıl ayırımdan hareketle Keskin şu önerilerle telos-insan bilimleri bağlantısını kuruyor ve kurduğu bu bağlantılar bize kendisinin insan bilimleri anlayışını da çiziyor:

- i- İnsan bilimleri nesneleştirici olmaktan vazgeçmelidir. Nesnesi olan insanın kendisini kurduğunu görmeli,
- ii- İnsan bilimleri reflektif olmalı: Ortaya çıkışından uygulamalarına kadar bilinçli açıklamalarla desteklenmeli,
- iii- Doğru söylemler olarak tanımlanma ve kabul edilme sürecinde etkin olan mekanizmaları açıklamalı,
- iv- Bu mekanizmalara müdahale ederek, toplumsal eylem alanında ve daha iyi bir yaşamın belirlenmesinde nasıl katkıda bulunabileceği üzerine düşünmelidir.

Tüm bunlardan hareketle insan bilimlerinde bir telos aramanın, dayatmadan öteye geçemeyeceği konusunda hemfikir olduğumu belirtebilirim. Ancak teleolojik bir yanı olmaksızın, nihai hedefleri olmaksızın insan bilimlerinin sürekli araç olarak siyasi erklerce kullanılacağı ve daha iyi yaşam pratiğini belirlemede yine ikinci planda geleceğini önemle ifade etmek gerekiyor. Beşer olmaktan çıkıp, insan denilen biyolojik canlı olarak tanımlandığımız sürece bu geriye atış ve ikinci planda kalış kendimizin kurduğu düzenin vazgeçilmez telosu olacaktır. Bu anlamda Keskin'in üzerinde hiç durmadığı "değerler" ve "değer felsefesi" konusunda somut getirilerini insan bilimlerine uygulayabileceğimiz çalışmalara muhtacız. Çünkü insan bilimlerinin kendisinde değil, insani bilimlerle uğraşanların telosu olabilir. O halde telos bilimde değil, onu gerçekleştiren insanın kendisinde ortaya çıkan bir beşer durumudur.